Het Nationaal Museum vormen we tezamen

Ka'i òrgel

NATIONAAL ARCHEOLOGISCH ANTROPOLOGISCH MUSEUM

Curaçao, Aruba en Bonaire zijn de enige eilanden in het Caribische gebied waar men tot op de dag van vandaag op de muziek van de *kaha di orgel, ka'i òrgel*, of tinguilinguibox (Aruba) danst.

De *ka'i òrgel* of straatpiano kwam eind 19e eeuw naar Curaçao. Volgens sommige bronnen ligt de oorsprong van dit instrument in Engeland, andere bronnen noemen Duitsland als land van oorsprong. Feit is dat het instrument via Venezuela op Curaçao terechtkwam. De Curaçaose handelaar Horatio Sprock (1866-1949), die het orgeltje naar Curaçao bracht, had het leren kennen tijdens een reis naar Barquisimeto, waar het instrument erg populair was onder Italianen. Daar kreeg het een couleur locale door de *'wiri'* er aan toe te voegen als ritmisch begeleidingsinstrument. Dat is waarschijnlijk de oorzaak waarom de ka'i òrgel nog steeds populair is.

De ka'i orgel maakte eerst furore in de danszalen van de gegoede bevolking, daarna werd het al snel populair op heel Curaçao. Voor feesten in de stadwijken of in de kunuku kon een ka'i orgel gehuurd worden.

Voor feesten bij mensen thuis, zoals bij een verjaardagpartij, bruiloften, doop- en eerste communiefeesten was en is de ka'i òrgel de geliefde muzikale begeleiding. De ka'i òrgel is ook bekend van de zogenaamde taraifeesten, besloten partijen in aanwezigheid van prostituees. De ka'i orgel met *wiri* vormt een van de pilaren van de Antilliaanse muziekgeschiedenis.

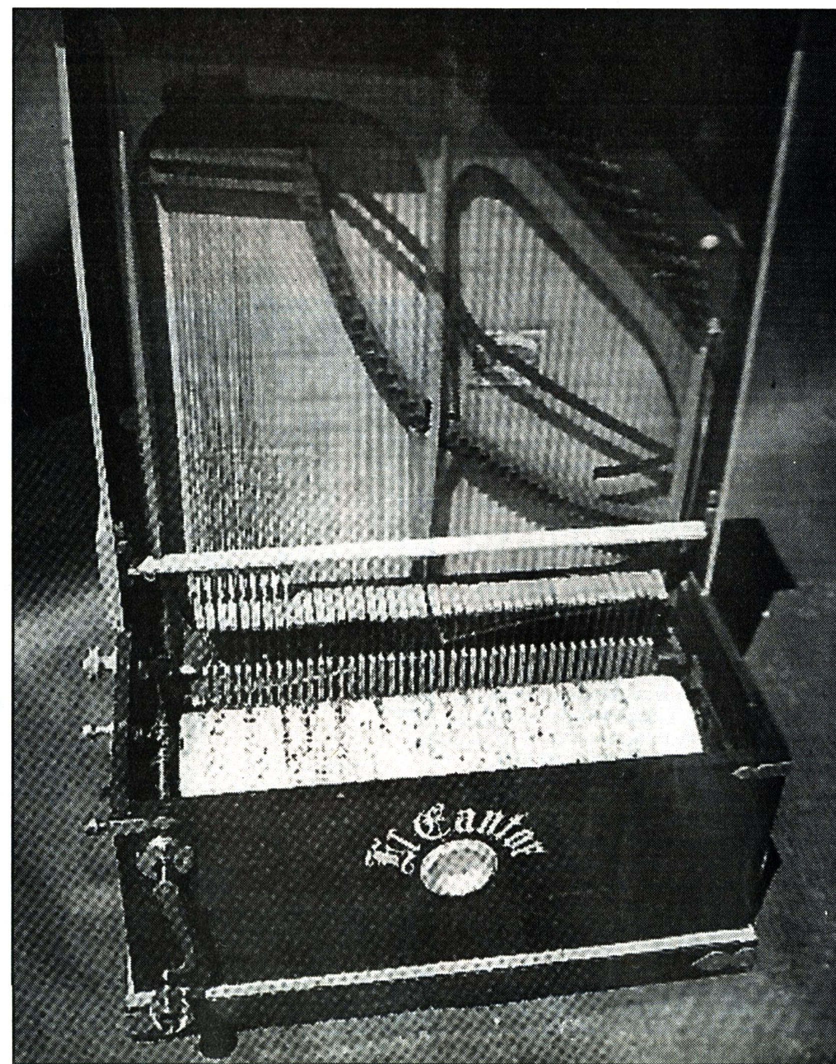
De eerste arrangeur-toneurs voor de ka'i òrgelmuziek op Curaçao waren Horatio Sprock zelf en ook Rudolf (Dòdò) Palm (1880-1950). Rond 1938 is de Arubaan Rufo Wever begonnen de geheimen van het ka'i òrgel te leren. Opvallend is dat, nadat Horacio Sprock en Dòdò Palm vlak achter elkaar kwamen te overlijden, Curaçao zonder ervaren reparateurs van de cilinders van ka'i òrgels kwam te zitten. Op dat moment werden de rollen tussen Curaçao en Aruba omgedraaid. Terwijl eerst de Arubanen naar Curaçao gingen om nieuwe cilinders te laten maken, ging men vanaf 1950 van Curaçao naar Rufo Wever op Aruba om dit werk te doen. Tien jaar later kwamen er op Curaçao zelf enkele ka'i òrgel en cilindermakers, zoals Fèfè Pieter, Juchi Rosenda en Serapio Pinedo.

Cilinder gemaakt door Rufo Wever (NAAM-collectie)

De ka'i òrgel bestaat uit verschillende onderdelen: de achterkant of *lomba*, het klankbord met de verbindingen of *tabla di harmonia ku repchi* (de verbindingen dienen om het klankbord vast te zetten), het klankbord met de brug *kulebra* (aan de brug zitten pennen die de snaren vasthouden), de stemsleutelstok of *klaviera* (waaraan de stemsleutel of *klavia* zit. Een ka'i òrgel heeft in totaal 40 snaren, waarvan 24 voor de melodie, 10 voor de begeleiding en 6 voor de bastonen. Er wordt gebruik gemaakt van een speciale sleutel om de snaren te stemmen volgens de internationale regels van het laorkesta (de A-toon). Andere onderdelen zijn de kist of *"kurpa"* (= de gehele kist met achterkant - *lomba* - en kast – *kashi* -), de cilinderingang of *huki di tambú*, het klankbord met de achterkant, de *lasiera*, de hamerstok of *pata di martin* en de hamer met de veer.

De cilinder, bij voorkeur gemaakt uit mahoniehout, draagt de muziek. De cilinder wordt gevormd door acht zijden van acht stukken hout die aan elkaar worden gelijmd. Met een beitel worden de stukken hout bewerkt. Met hulp van een draaibank wordt de cilinder rond gemaakt. Een cilinder meet 55,5 cm en komt dan overeen met de veertig hamers.
De kroon moet 64 tanden bevatten, hierdoor wordt bepaald dat de speler 64 keer moet draaien om uit te komen waar een compositie begonnen is.
Het is interessant om te weten dat er dubbele en enkele cilinders zijn, of met 64 of met 48 tanden. Dansers houden het meest van een cilinder met 64 tanden, omdat deze cilinder het einde van een compositie herhaalt.
Een dubbele cilinder heeft 6000 of 7000 spijkers, terwijl een enkele 5000 bevat. Het exacte aantal hangt af van de wijze waarop de arrangeur een nummer opsmukt. Op elke cilinder gaan 8 muziekstukken en daarom nemen de spelers 2 of 3 cilinders mee naar een feest. Nog een interessante aantekening is het feit dat hoe dieper een spijker in de cilinder zit hoe fijner de klank wordt. Vele spijkers die achter elkaar en diep zitten, worden repeterende noten of "media-nota" genoemd.

Kaha di orgel

Bronnen:
Edgar Palm, *"Handleiding bij de studie van onze Kaha di Orgel"*, Curaçao, 1992
Serapio Pinedo / Inchi Witteveen *"Ka'i Orgel, Pilarnan di Memoria Musikal di Kòrsou"*, (1995)

Tekst: Rudsel van Lamoen. Foto 1 Uit: Handleiding bij de studie van onze Kaha di orgel', Edgar Palm; 2. Prince Victor
De serie 'Het Nationaal Museum vormen we tezamen' verschijnt ook in Extra en The Daily Herald. Reacties op en suggesties voor bijdragen zijn van harte welkom. U kunt het Nationaal Archeologisch-Antropologisch Museum (NAAM) bereiken op de Rouvilleweg 7, telefoon (09) 462.1933, fax (09) 462.1936 e-mail: naam@curacao.com
Eerdere bijdragen zijn ook te lezen op onze website *www.curacao.com/naam*